

DE NACHTEGAAL

Kristin Hannah bij Boekerij:

*Wie naar de sterren grijpt
Verder dan de sterren
De tijd van loslaten
Een handvol hemel
Alice, het wolvenmeisje
Midden in de winternacht
Aan het einde van de wereld
De nachtegaal*

Kristin Hannah

De nachtegaal

Het uitbreken van de oorlog drijft twee zussen uit elkaar. Mag je je familie in gevaar brengen om levens te redden?

Eerste druk januari 2015

Tiende druk april 2019

ISBN 978-90-225-8637-2

ISBN 978-94-023-0376-6 (e-book)

NUR 302

Oorspronkelijke titel: *The Nightingale*

Oorspronkelijke uitgever: St. Martin's Press, New York

Vertaling: Corrie van den Berg en Daniëlle Stensen

Omslagontwerp: DPS Design & Prepress Studio, Amsterdam

Omslagbeeld: © Mark Owen/Trevillion Images

Boekverzorging: Asterisk*, Amsterdam

© 2015 Kristin Hannah. All rights reserved

© 2015 Nederlandse vertaling Meulenhoff Boekkerij bv, Amsterdam

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

*Voor Matthew Shear. Vriend. Mentor. Kampioen. Je wordt gemist.
En voor Kaylee Nova Hannah, de nieuwste ster op onze wereld.
Welkom, kleine meid.*

I

9 april 1995

Aan de kust van Oregon

Als ik één ding in mijn lange leven heb geleerd, is het dit: in de liefde ontdekken we wie we willen zijn; in de oorlog ontdekken we wie we zijn. Jonge mensen van nu willen alles van iedereen weten. Ze denken dat praten over problemen helpt om ze op te lossen. Ik stam uit een stillere generatie. Wij begrijpen de waarde van vergeten, de aantrekkelijkheid van dingen opnieuw ontdekken.

Maar de laatste tijd merk ik dat ik veel nadenk over de oorlog en mijn verleden, over de mensen die ik heb verloren.

Heb verloren.

Zo klinkt het alsof ik mijn dierbaren op een verkeerde plek heb achtergelaten; misschien liet ik hen achter waar ze niet thuishoren en heb ik me toen afgewend, te verward om op mijn schreden terug te keren.

Ze zijn niet verloren. En ze zijn ook niet op een betere plek. Ze zijn weg. Nu ik het einde van mijn jaren nader, weet ik dat verdriet zich net als berouw in ons DNA nestelt en voor altijd deel van ons blijft uitmaken.

Ik ben ouder geworden in de maanden na het overlijden van mijn man en de diagnose van mijn ziekte. Mijn huid ziet eruit als gekreukt waspapier dat iemand heeft geprobeerd glad te strijken voor hergebruik. Mijn ogen laten me vaak in de steek – in het donker, bij het

opdoemen van koplampen, als het regent. Het is ontmoedigend dat ik mijn ogen de laatste tijd niet meer kan vertrouwen. Misschien is dat de reden dat ik achteromkijk. Het verleden bezit een scherpte die ik in het heden niet meer kan zien.

Ik stel me graag voor dat er vrede zal heersen als ik er niet meer ben, dat ik alle mensen die ik heb liefgehad en heb verloren zal terugzien. Dat ik in ieder geval vergeven zal worden.

Maar ik weet wel beter, toch?

Mijn huis, The Peaks gedoopt door de houtmagnaat die het meer dan een eeuw geleden liet bouwen, staat te koop. Ik tref voorbereidingen om te verhuizen, omdat mijn zoon vindt dat ik dat moet doen.

Hij probeert voor me te zorgen, wil laten zien hoeveel hij van me houdt in deze uiterst moeilijke tijd. En dus laat ik zijn geregeld over mijn kant gaan. Wat kan het me schelen waar ik doodga? Dat is eigenlijk waar het op neerkomt. Het maakt me niet meer uit waar ik woon. Het leven aan het strand van Oregon, waar ik bijna vijftig jaar geleden aan begon, laat ik achter me. Er is niet veel wat ik wil meenemen. Behalve één ding.

Ik reik naar de hendel van de vlizotrap naar de zolder. De trap ontvouwt zich vanaf het plafond als een gentleman die zijn hand uitsteekt.

De smalle treden trillen onder mijn voeten terwijl ik naar de zolder klim, die naar houtrot en schimmel ruikt. Boven mijn hoofd hangt een peertje. Ik trek aan het touw.

Het lijkt alsof ik me in het ruim van een oude stoomboot bevind. De wanden zijn met brede houten planken betimmerd; spinnenwebben kleuren de nerven zilverwit en hangen in strengen af van de spleten tussen de planken. De zoldering loopt zo schuin dat ik alleen in het midden van de ruimte rechtop kan staan.

Ik zie de schommelstoel die ik gebruikte toen mijn kleinkinderen nog klein waren, een oude wieg en een haveloos hobbelpaard op roes-

tige veren, en de stoel die mijn dochter aan het politoeren was toen ze ziek werd. Langs de muur staan dozen met KERST, THANKSGIVING, PASEN, HALLOWEEN, SERVIES en SPORT erop. Het zijn de spullen die ik niet vaak meer gebruik, maar waaraan ik te gehecht ben om ze weg te doen. Erkennen dat ik nooit meer een kerstboom zal optuigen is naar mijn idee hetzelfde als opgeven, en ik ben nooit erg goed geweest in dingen loslaten. In de hoek staat waar ik naar op zoek ben: een oude hutkoffer, volgeplakt met reisstickers.

Moeizaam trek ik de zware koffer naar het midden van de zolder, tot onder het peertje. Ik kniel ernaast, maar mijn knieën doen zo'n pijn dat ik op de grond moet gaan zitten.

Voor het eerst in dertig jaar til ik het deksel van de koffer op. De bovenste schuifbak is gevuld met aandenkens aan de kinderen. Schoentjes, afdrukken van handjes in keramiek, tekeningen van mensenpoppetjes en lachende zonnen, rapporten, foto's van dansvoorstellingen.

Ik haal de bak eruit en leg hem weg.

De aandenkens onder in de koffer liggen in een slordige stapel: verscheidene dagboeken waarvan het leren omslag is verschoten, een bundel oude prentbriefkaarten, bijeengehouden door een blauw lint van satijn, een kartonnen doos, waarvan een hoek is gedeukt, dunne bundeltjes poëzie van Julien Rossignol, en een schoendoos met honderden zwart-witfoto's erin.

Bovenop ligt een stuk vergeeld papier met vervaagde letters.

Mijn handen trillen als ik het oppak. Het is een *carte d'identité*, een identiteitskaart, uit de oorlog. Ik zie de kleine foto, formaat pasfoto, van een jonge vrouw. *Juliette Gervaise*.

'Mam?'

Ik hoor mijn zoon op de krakende houten treden, het geluid valt samen met het bonzen van mijn hart. Heeft hij me al eerder geroepen?

'Mam? Wat doe je hier? Shit. Die treden zijn veel te wiebelig.' Hij komt naast me staan. 'Je hoeft maar één keer te vallen en...'

Ik raak zijn broekspijp aan, schud zachtjes mijn hoofd. Ik kan niet opkijken. 'Laat me,' is het enige wat ik kan uitbrengen.

Hij knielt en gaat er dan bij zitten. Ik ruik zijn aftershave, een subtiel, kruidig luchtje, en ook een vage rookgeur. Hij heeft buiten stiekem staan roken. Hij is al tientallen jaren geleden gestopt, maar is sinds mijn diagnose weer begonnen. Ik zie geen reden om er mijn afkeuring over uit te spreken: hij is arts, hij weet beter.

Mijn instinct zegt me de kaart terug in de koffer te leggen en het deksel dicht te slaan, hem weer te verstoppen. Zoals ik hem mijn hele leven verborgen heb gehouden.

Maar nu ben ik stervende. Het zal niet snel gaan misschien, maar ook niet langzaam, en ik voel me geroepen om op mijn leven terug te kijken.

‘Mam, je huilt.’

‘O ja?’

Ik wil hem de waarheid vertellen, maar kan het niet. Ik schaam me dat het me niet lukt. Op mijn leeftijd zou ik nergens bang voor moeten zijn, en zeker niet voor mijn eigen verleden.

Het enige wat ik zeg is: ‘Ik wil deze hutkoffer meenemen.’

‘Hij is veel te groot. Ik zal de spulletjes die je mee wilt nemen in een kleinere doos doen.’

Ik glimlach om zijn poging de baas over me te spelen. ‘Ik hou van je en ik ben weer ziek. Om die reden heb ik je met me laten sollen, maar ik ben nog niet dood. Ik wil deze koffer meenemen.’

‘Maar wat heb je in godsnaam nodig van de spullen die erin zitten? Het zijn alleen maar tekeningen van ons, en andere rommel.’

Als ik hem lang geleden de waarheid zou hebben verteld, of als ik meer had gedanst, gedronken en gezongen, dan zou hij mij hebben gezien in plaats van een doodgewone, hulpbehoevende moeder. Hij houdt van een versie van mij die niet compleet is. Ik heb altijd gedacht dat dit was wat ik wilde: bemind en bewonderd worden. Nu denk ik dat ik misschien liever gekend zou willen worden.

‘Zie het als mijn laatste verzoek.’

Ik zie dat hij tegen me wil zeggen dat ik zo niet moet praten, maar bang is dat zijn stem zal overslaan. Hij schraapt zijn keel. ‘Je bent er

al twee keer eerder bovenop gekomen. En je komt er nu ook weer bovenop.'

We weten allebei dat dat niet waar is. Ik voel me wankel en slap. Zonder hulp van de medische wetenschap kan ik niet slapen of eten.

'Natuurlijk,' zeg ik.

'Ik wil gewoon dat je veilig bent.'

Ik glimlach. Amerikanen kunnen zo naïef zijn.

Ooit was ik net zo optimistisch als hij. Ik dacht dat ik in een veilige wereld leefde. Maar dat is heel lang geleden.

'Wie is Juliette Gervaise?' vraagt Julien. Ik schrik als ik die naam uit zijn mond hoor.

Ik sluit mijn ogen en in het duister dat ruikt naar meeldauw en voorbije levens keert mijn geest terug in de tijd en overbrugt continenten. Tegen mijn wil in – of misschien wel in overeenstemming met mijn wil, wie zal het zeggen? – keer ik terug in het verleden.

In heel Europa doven alle lichten;
 wij zullen ze niet meer ontstoken zien worden.

– SIR EDWARD GREY, OVER DE EERSTE WERELDOORLOG

Augustus 1939
Frankrijk

Vianne Mauriac verliet de koele keuken met de gepleisterde muren en liep haar voortuin in. Op deze prachtige zomerochtend in de Loire-vallei stond alles in bloei. Witte lakens wapperden in de wind en rozen tuimelden als een lachende waterval langs de oude stenen muur die haar woning aan het zicht vanaf de weg onttrok. Tussen de bloemen zoemden een paar nijvere bijen; in de verte hoorde ze het getjoek van een trein en daarna het verrukkelijke geluid van een lachend klein meisje.

Sophie.

Vianne glimlachte. Haar achtjarige dochter rende waarschijnlijk door het huis en liet haar vader naar haar pijpen dansen, terwijl ze zich klaarmaakten voor de zaterdagse picknick.

‘Je dochter is een kleine tiran,’ zei Antoine, die in de deuropening verscheen.

Hij liep naar haar toe, zijn gepommadeerde haar glansde zwart in het zonlicht. Hij was vanochtend bezig geweest met zijn meubels – een stoel schuren die al zo glad was als satijn – en een fijn laagje stof

had zich op zijn gezicht en schouders afgezet. Hij was een forse man, lang en breedgeschouderd, met een ruig gezicht en donkere stoppels, die constante inspanning vereisten om te voorkomen dat ze een baard werden.

Hij legde een arm om haar heen en trok haar naar zich toe. 'Ik hou van je, V.'

'Ik hou ook van jou.'

Dat was een waarheid als een koe. Ze hield van alles aan deze man: zijn glimlach, de manier waarop hij mompelde in zijn slaap, lachte als hij moest niezen en aria's zong onder de douche.

Ze was vijftien jaar eerder verliefd op hem geworden, op de speelplaats bij school, voor ze zelfs maar een idee had wat liefde was. Hij was haar eerste in alle opzichten: eerste kus, eerste liefde, eerste minnaar. Voordat ze hem kende, was ze een schriel, verlegen, angstig meisje geweest dat ging stotteren als ze bang was, en dat kwam vaak voor.

Een meisje zonder moeder.

'Jij bent vanaf nu volwassen,' had haar vader tegen Vianne gezegd toen ze voor de eerste keer naar ditzelfde huis liepen. Ze was veertien jaar, haar ogen waren gezwollen van het huilen, haar verdriet was grenzeloos. Ooit was dit het zomerhuis van de familie geweest, maar in één klap was het een soort gevangenis geworden. *Maman* was nog geen twee weken dood toen papa ophield een vader te zijn. Toen ze hier kwamen, had hij haar hand niet vastgehouden, zijn hand niet op haar schouder laten rusten of haar zelfs maar een zakdoek aangereikt om haar tranen te drogen.

'Maar ik ben nog maar een meisje,' had ze gezegd.

'Nu niet meer.'

Ze had naar haar jongere zusje Isabelle gekeken, die als vierjarige nog op haar duim zoog en geen idee had van wat er gaande was. Isabelle bleef maar vragen wanneer *maman* thuiskwam.

Toen de deur openging, verscheen er een lange, magere vrouw met een neus als een tapkraan en ogen klein en donker als krenten.

'Zijn dit de meisjes?' had de vrouw gevraagd.

Papa knikte.

‘U zult geen last van ze hebben.’

Het was allemaal zo snel gegaan. Vianne had niet echt doorgehad wat er gebeurde. Papa bracht zijn dochters weg als waren ze vuil wasgoed en liet hen achter bij een vreemde. Het leeftijdsverschil tussen de meisjes was zo groot dat het leek alsof ze uit verschillende gezinnen kwamen. Vianne had Isabelle willen troosten – dat was echt haar bedoeling – maar ze leed zelf zo verschrikkelijk dat ze onmogelijk aan een ander kon denken, en zeker niet aan een zo eigengereid, ongedurig en lawaaierig kind als Isabelle. Vianne herinnerde zich die eerste dagen in dit huis nog goed: Isabelle die krijste en madame die haar sloeg. Vianne had haar zusje gesmeekt, had steeds maar herhaald: ‘*Mon Dieu*, Isabelle, hou op met krijsen. Doe gewoon wat ze zegt.’ Maar Isabelle bleef onhandelbaar, al was ze pas vier.

Vianne had zich totaal verweesd en verlaten gevoeld door alles: de rouw om haar gestorven moeder, het verdriet dat haar vader hen in de steek liet, de plotselinge verandering in hun leefomstandigheden en Isabelles eenzaamheid en zenuwslappende behoefte aan aandacht.

Het was Antoine die Vianne had gered. Die eerste zomer na mamans dood waren ze onafscheidelijk geworden. Bij hem kon ze ontsnappen aan haar situatie. Op haar zestiende was ze zwanger, op haar zeventiende was ze getrouwd en meesteres van Le Jardin. Twee maanden later kreeg ze een miskraam en daarna was ze zichzelf een tijd kwijt. Dat was de enige manier om het uit te drukken. Ze ging volledig op in haar verdriet, spon het als een cocon om zich heen, niet in staat zich om wie of wat dan ook te bekommeren – en al helemaal niet om een hulpbehoevend, krijsend zusje.

Maar dat was oud nieuws. Het was niet het soort herinneringen waaraan ze op een stralende dag als vandaag behoefte had.

Ze leunde tegen haar man aan terwijl haar dochter op hen af rende en verkondigde: ‘Ik ben klaar. Laten we gaan.’

‘Nou,’ zei Antoine grijnzend, ‘de prinses is klaar en dus moeten we allemaal gaan.’

Glimlachend liep Vianne terug het huis in om haar hoed van het haakje bij de deur te pakken. Ze had rossig blond haar, een huid dun als porselein en ogen zo blauw als de zee. Ze beschermde zichzelf altijd tegen de zon. Tegen de tijd dat ze haar strooien hoed met brede rand had opgezet en haar kanten handschoentjes en picknickmand had gepakt, waren Sophie en Antoine het hek al uit.

Vianne voegde zich bij hen op de onverharde weg voor hun huis, die nauwelijks breed genoeg was om een auto te laten passeren. Langs de weg strekten zich hectares hooiland uit, met tussen het groen hier en daar rode klaprozen en blauwe korenbloemen. Her en der stonden ook groepjes bomen. In deze uithoek van de Loire-vallei waren de velden meer geschikt voor hooi dan voor druiven. Het was vanaf hier nog geen twee uur met de trein naar Parijs, maar het leek een volslagen andere wereld. Zelfs in de zomer kwamen hier nauwelijks toeristen.

Nu en dan kwam er een auto langs, of een fietser, of een ossenkar, maar verder hadden ze de weg voor zich alleen. Ze woonden zo'n anderhalve kilometer van Carriveau, een plaatsje van nog geen duizend zielen dat voornamelijk bekend was als halte op de pelgrimsroute van de heilige Jeanne d'Arc. In het stadje waren geen fabrieken en er werkten maar weinig mensen, behalve op het vliegveld, de trots van Carriveau. Het was het enige vliegveld in de wijde omtrek.

In het stadje kronkelden nauwe straatjes met kinderhoofdjes tussen de oude kalkstenen gebouwen die scheef tegen elkaar aan hingen. Cement op stenen muren was aan het verkrumelen, klimop onttrok het verval eronder aan het zicht, dat desondanks altijd merkbaar was. In de loop van eeuwen was het plaatsje in stukken en brokken in elkaar geweven – kromme straten, oneffen treden, doodlopende stegen. Kleuren verlevendigden de stenen gebouwen: rode luifels met ribben van zwart metaal, ijzeren balkons getooid met geraniums in bakken van terracotta. Overal waren verlokkelijke dingen te zien: een etalage met pastelkleurige *macarons*; ruwe manden van wilgentenen, gevuld met kaas en ham en *saucisson*; kisten met een kleurenpalet van to-

maten, aubergines en komkommers. Op deze zonnige dag zaten de cafés vol. Aan metalen tafels dronken mannen koffie en paften, luid orerend, zelfgedraaide sigaretten.

Een heel gewone dag in Carriveau. Monsieur La Choa veegde de straat voor zijn saladerie, madame Clonet waste de etalageruit van haar hoedenzaak, en een groepje opgeschoten jongens struinde door de straten, schouder aan schouder, terwijl ze tegen afval schopten en elkaar peuken doorgaven.

Aan de andere kant van het stadje sloegen Vianne en Antoine af naar de rivier. Op een vlak met gras begroeid plekje op de oever zette Vianne haar mand neer en spreidde een deken uit in de schaduw van een kastanje. Uit de picknickmand haalde ze een knapperig stokbrood, een stuk volle roomkaas, twee appels, wat flinterdunne plakjes Bayonne-ham en een fles Bollinger '36. Ze schonk een glas champagne voor haar man in en ging naast hem zitten, terwijl Sophie naar de waterkant rende.

De dag vergeleed in een roes van zonovergoten behaaglijkheid. Ze praatten en lachten en genoten van de picknick. Het was al laat in de middag – Sophie was aan het hengelen en Antoine vlocht een krans van madeliefjes voor haar – toen hij opmerkte: 'Hitler zal ons binnenkort allemaal in zijn oorlog meezuigen.'

Oorlog.

Niemand sprak in deze dagen over iets anders, en Vianne wilde er niets van horen. Vooral niet op zo'n heerlijke zonnige dag als deze.

Ze legde haar hand boven haar ogen en tuurde naar haar dochter. Aan de overkant van de rivier strekte de groene Loire-vallei zich uit, zorgvuldig en precies in cultuur gebracht. Er waren geen hekken, geen afgrenzingen, alleen maar kilometers golvende groene velden met hier en daar wat bomen in groepen en een enkel stenen huis of een schuur. Witte bloemetjes zweefden als lapjes katoen in de lucht.

Ze stond op en klapte in haar handen. 'Kom, Sophie. Het is tijd om naar huis te gaan.'

'Je kunt niet net doen of het er niet is, Vianne.'

‘Moet ik de moeilijkheden soms opzoeken? Waarom? Jij bent er toch om ons te beschermen?’

Glimlachend – misschien iets te overdreven – pakte ze de picknickspullen bij elkaar en ging voor haar gezin uit op weg naar de onverharde landweg.

Binnen het halfuur waren ze weer bij het hek van Le Jardin, het stenen plattelandshuis dat al driehonderd jaar in het bezit van haar familie was. Als gevolg van ouderdom vertoonden de muren een heel palet van grijstinten. Het had één bovenverdieping en ramen met blauwe luiken, die uitkeken op de boomgaard. De twee schoorstenen en de stenen eronder waren met klimop overgroeid. Van het oorspronkelijke areaal eromheen was nog maar drie hectare over. De andere tachtig hectare waren in de loop van twee eeuwen, met het afnemen van het familiefortuin, verkocht. Drie hectare was meer dan genoeg voor Vianne. Ze kon zich niet voorstellen waarom ze er meer zou moeten hebben.

Vianne sloot de deur achter hen. In de keuken hingen koperen en gietijzeren pannen aan een ijzeren rek boven het fornuis. Bosjes lavendel, rozemarijn en tijm hingen te drogen aan de kale balken van de zoldering. De koperen gootsteen, van ouderdom groen uitgeslagen, was groot genoeg om er een kleine hond in te kunnen baden.

De pleisterlaag op de binnenmuren bladderde hier en daar, zodat verf van vele jaren zichtbaar was. De woonkamer was een allegaartje van meubels en stoffen: een beklede canapé, Aubussontapijten, antiek Chinees porselein, chintz en linnen. Enkele schilderijen waren van hoge kwaliteit – en waren misschien erg waardevol – terwijl andere duidelijk door zondagsschilders waren gemaakt. Alles bij elkaar was het een beetje een janboel van vergane glorie en ouderwetse smaak, maar comfortabel was het wel.

In de woonkamer keek Vianne even door de glazen ramen van de deuren naar de achtertuin, waar Antoine Sophie duwde op de schommel die hij voor haar had gemaakt.

Vianne hing haar hoed behoedzaam aan het haakje bij de deur, pakte haar schort en deed hem om. Terwijl Sophie en Antoine buiten speel-

den, maakte zij het avondeten klaar. Ze wikkelde een roze varkenshaas in dikke plakken bacon, bond er touw omheen en braadde hem aan in hete olie. Terwijl de varkenshaas in de oven gaarde, bereidde ze de rest van de maaltijd. Klokslag acht uur riep ze de anderen. Ze moest lachen om het geluid van rennende voetstappen, het gebabbel van stemmen en het knarsende geschraap van stoelen op de vloer toen ze gingen zitten.

Sophie zat aan het hoofd van de tafel, met op haar haar de krans van madeliefjes die Antoine bij de rivier voor haar had gemaakt.

Vianne zette de schaal op tafel, waar een geurige damp vanaf kwam – gebraden varkensvlees, knapperige bacon en appels, geglaceerd in een krachtige wijnsaus, op een bedje van gebakken aardappels. Daarnaast stond een kom verse doperwtten, zwemmend in met dragon uit de tuin gekruide boter. En natuurlijk lag er ook het stokbrood dat Vianne de vorige ochtend had gebakken.

Zoals altijd kwebbelde Sophie tijdens het eten aan één stuk door. Wat dat betreft leek ze op haar tante Isabelle: een meisje dat geen ogenblik haar mond kon houden.

Toen ze aan het dessert toe kwamen – *île flottante*, eilandjes van goudbruin gebakken eiwitschuim in een plas van rijke *crème anglaise* – viel er een welgedane stilte aan tafel.

‘Nou,’ zei Vianne uiteindelijk, terwijl ze haar voor de helft leeggegeten dessertbordje van zich af schoof, ‘tijd om af te wassen.’

‘Hè, nee... maman,’ begon Sophie te dreinen.

‘Niet zeuren,’ zei Antoine. ‘Daar ben je te oud voor.’

Vianne en Sophie gingen zoals elke avond naar de keuken, waar ze hun plaats innamen – Vianne bij de diepe koperen gootsteen, Sophie bij het stenen aanrecht – en begonnen de vaat te doen. Vianne rook de door het huis zwevende scherpzoete geur van de sigaret die Antoine na het eten altijd rookte.

‘Papa moest vandaag niet één keer lachen om mijn verhaaltjes,’ zei Sophie, terwijl Vianne de borden terugzette in het ruwhouten rek dat aan de muur hing. ‘Er is iets met hem aan de hand.’

‘Niet één keer? Ja, dan is er echt iets mis.’

‘Hij maakt zich zorgen om de oorlog.’

Daar had je het weer. De oorlog.

Vianne werkte haar dochter de keuken uit. Boven in Sophies slaapkamer luisterde Vianne zittend op het tweepersoonsbed naar het ge-babbel van haar dochter, die haar pyjama aantrok, haar tanden poetste en in bed kroop.

Vianne boog zich over haar heen om haar een nachtzoen te geven.

‘Ik ben bang,’ zei Sophie. ‘Komt er oorlog?’

‘Niet bang zijn,’ zei Vianne. ‘Papa beschermt ons.’ Maar terwijl ze het zei, herinnerde ze zich de keer dat haar eigen maman ‘Niet bang zijn’ tegen haar had gezegd.

Dat was toen haar vader de oorlog in was gegaan.

Sophie leek niet overtuigd. ‘Maar...’

‘Niks maar. Je hoeft je nergens zorgen om te maken. En nu slapen.’

Ze gaf haar dochter nog een kus; haar lippen bleven even rusten op de wang van haar kleine meid.

Vianne liep de trap af en begaf zich naar de achtertuin. Het was een zoele avond; er hing een geur van jasmijn in de lucht. Ze trof Antoine aan op een van de ijzeren caféstoelen die op het gras stonden; hij had zijn benen voor zich uitgestrekt en zijn lijf helde nogal ongemakkelijk over naar één kant.

Ze kwam naast hem staan en legde een hand op zijn schouder. Hij blies rook uit en nam nog een ferme trek van zijn sigaret. Toen keek hij naar haar op. In het maanlicht zag zijn gezicht er bleek en betrokken uit. Bijna zoals ze het niet kende. Hij stak zijn hand in zijn vestzak en haalde er een blad papier uit. ‘Ik ben opgeroepen, Vianne. Zoals de meeste mannen tussen de achttien en vijfendertig.’

‘Moet je in dienst? Maar... we zijn toch niet in oorlog? Ik begrijp niet...’

‘Komende dinsdag moet ik me melden.’

‘Maar... Maar... Je bent postbode.’

Hij bleef haar aankijken, en ineens kreeg ze geen lucht meer. ‘Het lijkt erop dat ik nu soldaat ben.’

3

Vianne wist wel het een en ander van oorlog. Niet dat ze bekend was met het wapengebulder, het geschreeuw, de rook, het bloed... Nee, maar wel met wat daarna kwam. Hoewel ze in vreedestijd was geboren, stonden haar vroegste herinneringen in het teken van oorlog. Ze herinnerde zich hoe haar moeder huilde toen ze afscheid nam van papa. Ze herinnerde zich dat ze honger had en het altijd koud had. Maar wat ze zich nog het scherpst herinnerde, was hoe haar vader was veranderd toen hij weer thuiskwam, hoe hij liep te hinken en te zuchten zonder iets te zeggen. Vanaf dat moment begon hij te drinken, sloot zich in zichzelf op en verwaarloosde zijn gezin. Ze herinnerde zich de deuren die werden dichtgeslagen, de ruzies die losbarstten en zich oplostten in onbehaaglijke stiltes, haar ouders die in aparte kamers sliepen.

De vader die de oorlog in ging, was een andere dan de vader die eruit terugkeerde. Ze had haar best gedaan hem van haar te laten houden, en nog belangrijker: ze had haar best gedaan van hém te blijven houden. Maar uiteindelijk bleek zowel het een als het ander een onmogelijkheid. In de jaren sinds hij haar in Carriveau had achtergelaten, had Vianne een eigen leven opgebouwd. Ze stuurde haar vader een kaart met Kerstmis en als hij jarig was, maar ze had er zelf nooit een ontvangen en ze spraken elkaar zelden. Wat viel er nog te zeggen?

Anders dan Isabelle, die blijkbaar niet in staat was zich bij de feiten neer te leggen, begreep – en accepteerde – Vianne dat toen haar man stierf, hun gezin voor altijd uiteen was gevallen. Hij was een man die simpelweg weigerde om een vader voor zijn kinderen te zijn.

‘Ik weet hoe bang jij voor oorlog bent,’ zei Antoine.

‘De Maginotlinie houdt het wel,’ zei ze. Ze probeerde haar stem overtuigend te laten klinken. ‘Met kerst ben je weer thuis.’ De Maginotlinie was na de oorlog van ’14-’18 langs de grens met Duitsland opgetrokken om Frankrijk te beschermen en bestond uit eindeloze kilometers betonnen muren, obstakels en wapens. De Duitsers konden er niet doorheen.

Antoine nam haar in zijn armen. De geur van jasmijn was bedwelmend en ze beseftte ineens dat ze voortaan altijd aan dit afscheid zou denken als ze jasmijn rook.

‘Ik hou van je, Antoine Mauriac, en ik eis van je dat je weer naar huis komt, naar mij.’

Later kon ze zich niet meer herinneren hoe ze het huis waren binnengegaan, de trap op liepen, op bed vielen en elkaar uitkleedden. Ze herinnerde zich alleen dat ze onder hem lag, naakt in zijn armen, en dat hij met haar vrijde zoals hij nooit eerder had gedaan, dat hij haar wild en smachtend kuste terwijl zijn handen haar leken te verscheuren, hoewel ze haar stevig omklemden.

‘Jij bent sterker dan je denkt, V,’ zei hij na afloop, toen ze rustig in elkaars armen lagen.

‘Dat ben ik niet,’ fluisterde ze, maar zo zachtjes dat hij het niet kon horen.

De volgende ochtend wilde Vianne Antoine het liefst de hele dag in bed houden, hem ervan overtuigen dat ze hun spullen moesten pakken en er als dieven in de nacht vandoor moesten gaan.

Maar waar moesten ze heen? De schaduw van oorlog hing dreigend over heel Europa.

Tegen de tijd dat ze het ontbijt had gemaakt en had afgewassen, had ze kloppende hoofdpijn.

‘Ben je verdrietig, maman?’ vroeg Sophie.

‘Hoe kan ik nou verdrietig zijn op een stralende zomerdag als deze? We gaan bij onze beste vrienden op bezoek!’ Vianne lachte iets te opgewekt.

Pas toen ze de voordeur al uit was en onder een van de appelbomen in de voortuin stond, drong tot haar door dat ze op blote voeten liep.

‘Maman,’ zei Sophie ongeduldig.

‘Ik kom al,’ zei ze en ze volgde Sophie door de voortuin, voorbij de oude duiventil (die inmiddels als hok voor de tuinspullen diende) en de lege schuur. Sophie deed het hek open en rende de nette tuin van de burens in, naar een klein stenen huis met blauwe luiken.

Sophie klopte, waarop niet werd gereageerd, en ging naar binnen.

‘Sophie!’ zei Vianne op scherpe toon, maar haar vermaning was aan dovemansoren gericht. In het huis van je beste vriendin hoefde je je van de beleefdheidsregels niet zoveel aan te trekken, en Rachel de Champlain was al vijftien jaar Viannes hartsvriendin. Ze hadden elkaar ontmoet krap een maand nadat papa zijn kinderen zo harteloos bij Le Jardin had afgeleverd.

Wat een fraai stel waren ze toen: Vianne, tener, bleek en nerveus, en Rachel, even groot als de jongens, met wenkbrauwen die sneller groeiden dan het licht en met een stem als een scheepstoeter. Ze waren allebei buitenbeentjes, tot ze elkaar ontmoetten. Op school werden ze onafscheidelijk en ook daarna bleven ze vriendinnen. Ze hadden samen op de universiteit gezeten en waren allebei lerares geworden. Ze waren zelfs gelijktijdig zwanger geweest. En nu gaven ze allebei les op de plaatselijke school, in lokalen die zich vlak bij elkaar bevonden.

Rachel verscheen in de deuropening met haar pasgeboren zoon Ariel in haar armen.

Ze wisselden een blik. Daarin lagen al hun angstige gevoelens besloten.

‘Ik vind vandaag een dag om wijn te drinken, jij ook?’ zei Rachel.

‘Dat in ieder geval.’

Vianne volgde haar vriendin het kleine lichte interieur in, waar alles keurig netjes was. Een vaas met wilde bloemen stond op de schragen-tafel van ruw hout, geflankeerd door stoelen die niet bij elkaar pasten. In de hoek van de eetkamer stond een leren valies waarop de bruine vilten gleufhoed lag die Rachels man, Marc, bij voorkeur droeg. Rachel schonk twee glazen witte wijn in en pakte een klein bord met *cannelés*. Daarmee gingen de vrouwen naar buiten.

In de kleine achtertuin groeiden rozen tegen een ligusterhaag. Op een stenen terras stonden een wiebelige tafel en vier stoelen. Aan de takken van een kastanje hingen antieke lantaarns.

Vianne pakte een cannelé en zette haar tanden erin. Ze genoot van de zachte vulling die sterk naar vanille smaakte en van de krokante, ietwat aangebrande buitenkant. Ze pakte een stoel.

Rachel ging tegenover haar zitten, met de slapende baby in haar armen. De stilte om hen heen leek uit te dijen en zich te vullen met hun angsten en bange voorgevoelens.

‘Ik vraag me af of hij zijn vader zal leren kennen,’ zei Rachel, terwijl ze naar haar baby keek.

‘Het worden andere mannen,’ zei Vianne, die terugdacht aan haar vader. Hij had deelgenomen aan de Slag bij de Somme, waarin meer dan driekwart miljoen mannen het leven hadden gelaten. Geruchten over Duitse wreedheden kwamen met de overlevenden die terugkeerden mee naar huis.

Rachel legde de zuigeling tegen haar schouder en klopte zachtjes op zijn rug. ‘Marc is niet zo goed in luiers verschonen. En Ari slaapt het liefst in ons bed. Dat is dus geen probleem meer.’

Vianne voelde een lach opkomen. Het had weinig om het lijf, het grapje dat Rachel maakte, maar het hielp wel. ‘Ik word stapelgek van dat gesnurk van Antoine. Kan ik eindelijk goed slapen.’

‘En we kunnen gepocheerde eieren eten als avondmaal.’

‘En het scheelt met wasgoed,’ probeerde Vianne nog, maar toen brak haar stem. ‘Ik mis hier de kracht voor, Rachel.’

‘Wat een onzin. We slaan ons er samen doorheen.’

‘Voordat ik Antoine ontmoette...’

Rachel maakte een wegwuivend gebaar. ‘Ik weet het, ik weet het. Je was zo mager als een lat, je stotterde als je zenuwachtig werd en je was allergisch voor van alles en nog wat. Ik weet het. Ik was erbij. Maar dat is nu allemaal voorbij. Je zult kracht genoeg hebben. Weet je waarom?’

‘Nee, waarom dan?’

Rachels glimlach vervaagde. ‘Ik weet dat ik uit de kluiten gewassen ben – statuesk, zoals de dames die me beha’s en kousen verkopen graag zeggen – maar ik voel me door dit alles soms... verloren, V. En dus zal ik af en toe ook op jou moeten leunen. Natuurlijk niet met mijn volle gewicht.’

‘Dus we kunnen niet allebei tegelijk instorten.’

‘Voilà!’ zei Rachel. ‘Ons plan. Zullen we dan nu maar op cognac overstappen? Of jenever?’

‘Het is tien uur in de ochtend.’

‘Je hebt gelijk. Natuurlijk. Weet je wat, we nemen een lekkere cocktail.’

Toen Vianne op dinsdagochtend wakker werd, viel het zonlicht door de ramen naar binnen en wierp een gloed over de kale balken.

Antoine zat in de stoel bij het raam, een schommelstoel van walnoothout die hij tijdens Viannes tweede zwangerschap had gemaakt. Jarenlang had die lege schommelstoel hen bespot. De miskraamjaren, zoals ze er nu over dacht. Desolaatheid in een land van overvloed. Drie verloren levens in vier jaar tijd, hartjes waarvan het kloppen nauwelijks voelbaar was, blauwe handjes. En toen, als een wonder, de baby die wél overleefde: Sophie. Er huisden treurige kleine geesten in het hout van die stoel, maar goede herinneringen waren er ook.

‘Misschien moet je met Sophie naar Parijs gaan,’ zei hij, terwijl hij rechtop ging zitten. ‘Julien zal op jullie passen.’

‘Mijn vader heeft maar al te duidelijk gemaakt wat hij ervan vindt